

O nejlepším státě

XIII. Výroba a průmysl

In: Bernard Bolzano (author); Martin Jašek (other): O nejlepším státě. (Czech). Plzeň: M. Jašek, 1934. pp. 146--150.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/400043>

Terms of use:

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

KAPITOLA XIII.

VÝROBA A PRŮMYSL.

[REFORMA ZEMĚDĚLSKÁ VZOREM OPRAV VE VÝROBĚ A V PRŮMYSLU].

A. S PODPOROU ZEMĚDĚLSTVÍ BEŽ SE RUKA V RUCE PODPORA VŠECH OSTATNÍCH ODVĚTVÍ UŽITEČNÉ VÝROBY. — B. VÝROBNÍ DRUŽSTVA, ZVLÁŠTĚ ZEMĚDĚLSKÁ: JEJICH ROZSAH, SLOŽENÍ A VEDENÍ — PRÁVA A POVINNOSTI. POKUSNICTVÍ V ZEMĚDĚLSTVÍ; REFORMA POZEMKOVÁ. — C. PODLE TOHO VZORU ŘÍD SE TAKÉ ÚPRAVA OSTATNÍCH VĚTVÍ UŽITEČNÉ VÝROBY.

1. Vzrůst
obyvatelstva
ve státě.

Čím bezpečněji lze čekat, že ve *státě* zařízeném *účelně* — ve státě tedy, který *nepovede válek* zbytečně¹⁾, který bude mít náležitou péči o *zdraví a život občanů*²⁾, který bude *podporovat sňatky*³⁾ atd. — *počet obyvatel poroste*, tím vážněji třeba pomýšleti na to, *kterak uživiti a jak ošatiti* tyto občany a jak opatřiti *v dostatečném množství* vše, čeho jim *jinak* ještě k živobytí potřeba.

Důsledky.

Bude tedy nutno věnovati *zemědělství, chovu dobytka* a všem jiným zaměstnáním, směřujícím *k výrobě a dobývání oněch věcí* — zaměstnáním, která zovu *výrobní* neboli *produktivní* — zvláštní péči, a to nikoliv jen *vládou státu*, nýbrž *každým jednotlivým občanem*.

Bude třeba dále každý *vynález*, jímž se rozmnožuje počet oněch věcí (*k životu* aneb aspoň *k jeho zpříjemnění* potřebných) či se aspoň *usnadňuje* jejich vý-

¹⁾ Kap. IV.!

²⁾ Kap. IX.!

³⁾ Kap. XXI. a XXVI.!

roba (lépe totiž *zužitkuje surovin a ušetřuje práce*⁴), pokládati za skutečné dobrodiní prokázané člověku⁵).

Vůbec pak si bude třeba klásti častěji otázku — a to si *navykejme*, k tomu směřujž také *výchova!* — *jakou cenu má pro lidstvo ta či ona věc* jednak vzhledem k *nákladům*, jichž vyžaduje, jednak k *prospěchu*, jež *náležitě její užívání přináší*, kolik ní tedy lidstvo s jedné strany *získává* (ať v pokroku svém *vědním, mravním* nebo prostě jenom ve svém *blahobytu*) a kolik jest třeba s druhé strany *obětí*, aby ten předmět vznikl, by se *vyrobil*.

2. Správné
hodnocení
věcí.

Potom ovšem řada zaměstnání, při nichž nejde nežli o výrobu věcí, o kterých lze dokázati [takovýmto] podrobnějším šetřením, že stojí lidstvo více, než kolik mu poskytují užitku — na př. věcí, které nejsou k ničemu než opravdu jen k »zpříjemnění« života, než k [zbytečnému] *luku*, ač jejich býroba předpokládá *ztrátu*, vyžaduje *zničení* velmi mnoha jiných věcí k *živobytí potřebných* — bude [jak již víme z kap. XII.] státem [budťo *obmezena* nebo] *zakázána*⁶).

Jeho
důsledky.

Poněvadž pak podniků o *větším rozsahu*⁷) nelze ani jinak prováděti nežli tak, že se združí *větší počet lidí* k takovému účelu, tož platí to zajisté téměř o *všech zaměstnáních výrobních a produktivních*,

3. Reforma
zemědělská.

⁴) Kap. XII. [s *podrobnějším výkladem!*]

⁵) Tamtéž [str. 133—134]! Zároveň však také první důležitý bod »*reformy výrobní, průmyslové*«, jak ji níže popisuje Bolzano! [Srv. závěrečné poznámky!].

⁶) Tamtéž [v kap. XII., str. 138]! Druhá věc, již zahrnuje spisovatel do své »*reformy*«: pečlivější *dozor státu na výrobu* (ač *nikoliv* — jak uslyšíme — *postátnění výroby*)! Srv. dodatečné poznámky!

⁷) Sic! Čti další text!

a tudíž také *především o zemědělství* (chovu dobytka a ostatním, co k tomu náleží).

Vždyť vlastně také dnes, za dnešních našich zřízení provozují se ta zaměstnání *zřídka jen* od jednotlivce, ale zpravidla od takovýchto — [větších nebo menších] — *sdrůžení*.

Tak na př. *rolník* nekoná všech prací v hospodářství *sám*, ale pomáhá mu *žena, děti, čeleď* (rodu mužského i ženského).

Nuže, podobně buď tomu také v našem státě (zařízeném účelně), avšak — *ve větším rozsahu*.

Družstevní
ráz
výroby
i
produkce
[zemědělské]. Tam se totiž sdrůží vždycky ještě *větší počet lidí* k takovýmto účelům, při čemž však jejich *poměr vzájemný* — jak si aspoň představuji — nebude *tak nerovný*, jako jest nyní na př. mezi *majitelem panství* a jeho *úředníky*, mezi *těmito* a jeho *robotníky* (sedláky a chalupníky) a konečně zas mezi *těmito* a jejich *čeledí*. Poměr tento budiž *jiný*, budiž takový:

Všichni, kdož jsou členy toho *sdrůžení* a jeho pracím věnují svůj *plný čas*, mějtež *podíl na společném výtěžku*, zhruba *stejný*, odlišený na nejvyš podle *zvláštních* [výkonů] a *potřeb jednotlivce*⁸⁾. Arciť těm, kdož věnují těm pracím *ne plný čas*, nýbrž jen jistou *kratší dobu*, se bude spokojiti s podílem úměrným době, jakou pracují.

4. Podrobnosti. *Kus půdy*, velký asi tak, že práce, jakých žádá, možno bez obtíží přehlédnouti *jedinému člověku* — zovu ten rozměr půdy *statkem* — přidělí se určitému počtu pracovníků (počtu totiž *úměrnému* oněm

8) *Podstata reformy! Družstevní ráz výroby a [zemědělské] produkce!*

pracím) pod *společným vedením*, při čemž zase větší počet takovýchto »*vedoucích*«⁹⁾ může tam, kde prospěch věci žádá, spojití se v další [*vyšší*] *jednotu*.

Kdo má býti *vedoucím* a kdo vůbec konati má tu či onu práci při tom, rozhodne se podle jednotlivce, podle jeho zdatnosti a schopností i zvláštních jeho náklonností, ale vždy jen tak, že vedení *se nesmí* přenechatí nikomu, kdo neprokázal dosti *vědomostí* a všech jiných k tomu nutných vlastností, [n. př.] tím, že ztrávil *určitý čas* na nějakém *vzorném hospodářství*, na které stát bezprostředněji dozírá¹⁰⁾.

5. Zvláštní ustanovení.

Ježto zemědělství má však zvláštnost, že si žádá v *různých dobách* [ročních] *různě rukou pracovních* — v době výsevu na př. nebo v době žní jest třeba mnohem více pracovníků nežli v dobách ostatních — tu mohou i jiní občané, kteří jinak nejsou zaměstnání zemědělstvím, nýbrž třeba řemeslem a pod., býti *vyzváni* buď také *přinuceni* státem k pomoci, když by se totiž tomu jinak vzpírali¹¹⁾.

Pracovní mobilisace ve státě.

Práci jest jim odměniti buď od *družstev*, kterým přispěli, anebo od *státu*¹²⁾.

Ježto dále k takovýmto pracím a v takových dobách jest i třeba více *vozidel a tažných sil*, opatříž se pomoc také v tomto směru tím, že se nařídí, aby v oněch měsících byly všechny tažné síly (koně atd.),

Dodatky.

⁹⁾ Správců statků, ředitelů.

¹⁰⁾ Sic! Dodatečné poznámky!

¹¹⁾ Tamtéž! Srv. ostatně již také kap. XII.!

¹²⁾ Podle zásad, které spisovatel dříve vyložil [kap. X. a XII.] a k nimž se později *ještě jednou vrací* [kap. XXVI. a XXVII.].

jakých možno postrádati v okrese, odesílány na výpomoc.

Vznikne-li škoda na takovém statku, *bez viny* i dělníků i oněch *činitelů vedoucích* — na př. krupobitím, které zničí osení — hradí *stát* zisk ušlý *družstevníkům*¹³⁾. Zavíní-li ji však někdo z nich, tu budiž přiměřeně potrestán.

Pokusnictví. Jde-li konečně o nějaký *pokus* na takovém statku, pokus, který prospěch slibuje, tu — má-li býti pojištěna škoda při případ nezdaru¹⁴⁾ — třeba učiniti o tom *oznámení okresu* či *zemi, státu*. Bude-li pokus odborníky, jež stát vyzve k posouzení, uznán za *vhodný*, zaváže se *stát* k placení škody. Aby však odborníci, k posouzení vyzvaní, *nezrazovali* od pokusu jenom z *nepřízně*, anebo zase naopak, aby neschválili každý pokus třeba sebe méně účelný, učiní se opatření podobná, jaká poznáme, až bude jednáno o *censuře*¹⁵⁾.

6. Reforma
zemědělská
vzorem
ostatních.

Za svolení k vzdělání půdy¹⁶⁾ *neplatí se ničeho*. Je-li více uchazečů, volí se z nich způsobem, jaký byl již popsán v kapitole předešlé¹⁷⁾.

Ježto konečně, co platí o zemědělství, že se totiž může prováděti s úspěchem a vhodně jenom *v družstvech* výše popsaných, platí o *většině zaměstnání výrobních*, tu budiž prováděna jejich úprava *s jistými* [ovšem] *obměnami* tak, jak tato [*zemědělská reforma*].

13) Kap. XXVI. [Podrobnější výklady!].

14) Rozuměj: nemá-li družstvo nésti samo *risiko* tohoto *pokusu*!

15) Kap. XVI. [str. 163].

16) t. j. za *příděl statku*.

17) Sic! Nemá tu však býti: »v kap. X.«? Srv. dodatečné poznámky!